

PREDGOVOR

NAPOMENA AUTORA

Kad sam, prije sedam izdanja, prvi puta napisao ovu knjigu, uvidio sam da postoji istinska potreba za modernim pristupom izučavanju ovog područja ekonomije. U to su vrijeme postojeći udžbenici nudili samo institucionalni pristup ovoj materiji. Znao sam da će studenti imati koristi od razumijevanja ekonomskog objašnjenja kako novac i bankarske institucije djeluju, i to sam odlučio učiniti. Do današnjeg dana, predano obrazujem studente novca i bankarstva. Počašćen sam da svake godine deseci tisuća studenata diljem svijeta uče o sustavima novca i bankarstva čitajući moju knjigu. S tom čašću dolazi osobna odgovornost koju shvaćam vrlo ozbiljno. Sa svakim novim izdanjem predani profesori iz cijeloga svijeta nesebično predlažu kako bih u ovoj knjizi mogao još poboljšati poučavanje i učenje novca, bankarstva i financijskih tržišta. Jako sam zahvalan za te povratne informacije i, kao i s prvim izdanjem, jako se trudim izraditi bolju knjigu, stranicu po stranicu. Iako to nije tipično za većinu autora udžbenika, ja također pišem Priručnik za predavače tako da imam priliku podijeliti svoja iskustva u poučavanju s drugim profesorima koji predaju ovaj predmet. Ovo izdanje predstavlja još jednu značajnu reviziju koja uključuje značajne izmjene u cijeloj knjizi, uključujući nova poglavlja, reorganizaciju starih poglavlja i mnogo novog materijala kako knjiga ne bi postala zastarjela. Vjerujem da će ovo osmo izdanje *Ekonomije novca, bankarstva i financijskih tržišta* biti uzbudljivo kao i prethodna izdanja, ako ne i više, za studente kojima je ovo novo područje.

Svibanj 2006.

ZNAČAJKE

Iako je u tekstu došlo do velikih izmjena, on zadržava osnovne značajke zbog kojih je ovo najprodavaniji udžbenik novca i bankarstva tijekom svih sedam prošlih izdanja:

- objedinjavajući, analitički okvir koji koristi nekoliko osnovnih ekonomskih načela da organizaciju razmišljanja studenata o strukturi financijskih tržišta, deviznih tržišta, upravljanju financijskim institucijama i ulozi monetarne politike u gospodarstvu
- pažljivo razvijanje modela korak po korak (pristup koji koriste najbolji udžbenici osnova ekonomije), što studentima olakšava učenje
- potpuna integracija međunarodne perspektive u cijelom udžbeniku
- temeljit tretman najnovijih događanja u monetarnoj teoriji
- posebni okviri nazvani "Praćenje financijskih vijesti" i "Čitanje časopisa *Wall Street Journal*" da bi se poticalo praćenje financijskih tiskovina
- perspektiva usmjerena na primjenu s brojnim primjerima i okvirima s posebnim temama koji povećavaju zainteresiranost studenata pokazujući im kako primijeniti teoriju na primjere iz stvarnog svijeta.

xxxi

ŠTO JE NOVOGA U OSMOM IZDANJU

Uz očekivano nadopunjavanje najnovijim podacima do kraja 2005., svugdje gdje je bilo moguće, u svakom je dijelu teksta mnogo novog materijala.

Nova alternativa

Jedan je od osnovnih ciljeva kod pisanja *Ekonomije novca, bankarstva i financijskih tržišta* uvijek bio stvoriti tekst koji je istodobno sveobuhvatan i fleksibilan. S ovim izdanjem, odlučio sam odgovoriti na različite i ponekad suprotstavljene potrebe profesora osiguravajući dvije verzije teksta.

I dok obje verzije sadrže temeljna poglavlja koja će svi profesori htjeti obraditi, *Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta*, osmo izdanje, sadrži sva poglavlja o monetarnoj teoriji za one profesore koji želi sveobuhvatnu raspravu o monetarnoj teoriji i monetarnoj politici. Profesori koji to žele pokriti često su pod pritiskom da obrade i sva poglavlja o financijama i institucijama. Iz tog razloga osmo izdanje ne sadrži poglavlja o nebankovnim financijama i financijskim derivatima.

Profesorima koji predaju na instituciji koja kao uvjet traži poznavanje makroekonomije srednje razine učenja, koji se žele usredotočiti na financije, ili koji jednostavno ne obrađuju *IS-LM*, bolje će odgovarati *Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta*, alternativno izdanje. Alternativno izdanje ne samo da uključuje poglavlja o nebankovnim financijama i financijskim derivatima, nego i cijelo poglavlje o sukobima interesa u financijskoj industriji; to poglavlje detaljno obrađuje tu važnu temu s mnogo primjera. Alternativno izdanje ne sadrži dva *IS-LM* poglavlja i poglavlje o implikacijama racionalnih očekivanja za politiku.

Sukobi interesa

Noviji korporativni i računovodstveni skandali izazvali su golemo zanimanje javnosti jer su posljedični bankroti stajali zaposlenike tih poduzeća njihovih poslova ili mirovina, ali i zato što su možda naštetili efikasnom funkcioniranju financijskog sustava. Jedan od izvora tih skandala sukobi su interesa u kojima ljudi koji bi trebali djelovati u interesu javnosti koja je investirala osiguravajući pouzdane informacije, umjesto toga imaju poticaja (sukobljeni interesi) obmanuti javnost i na taj način ostvariti korist za sebe i svoje korporativne klijente. Da bi se obradila rastuća zabrinutost oko sukoba interesa, u tekst je dodatno sljedeće:

Novi odjeljak u 8. poglavlju. Potpuno novi odjeljak "Sukobi interesa" u 8. poglavlju raspravlja o tome što su sukobi interesa i objašnjava zašto bi nas trebali brinuti. Nakon toga daje pregled različitih vrsta sukoba interesa u financijskoj industriji i spominje politike za njihovo ispravljanje.

Okviri Sukobi interesa. Kako bi se dodatno ojačalo razumijevanje studenata važnosti sukoba interesa u tekstu se pojavljuje nova vrsta okvira nazvana "Sukobi interesa" koji pokazuju koliko su raširene te dileme.

Novi materijal o financijskim tržištima i institucijama

U svjetlu kontinuiranih istraživanja i promjena na financijskim tržištima i institucijama, dodao sam sljedeći novi materijal kako bih spriječio zastarijevanje teksta:

- rasprava o krivulji prinosa kao alatu za prognoziranje inflacije i poslovnih ciklusa (5. poglavlje)
- rasprava o novom području bihevioralnih financija koje primjenjuju koncepcije iz drugih područja društvenih znanosti poput antropologije, sociologije i osobito psihologije za razumijevanje ponašanja cijena vrijednosnica (7. poglavlje).

Poboljšana obrada Europske središnje banke

Sve donedavno, američke Federalne rezerve nisu imale konkurenta kad je riječ o važnosti u svijetu središnjeg bankarstva. Međutim, ta se situacija promijenila u siječnju 1999. s osnivanjem Europske središnje banke (ESB). ESB sada provodi monetarnu politiku za zemlje članice Europske monetarne unije, koje zajedno imaju više stanovnika od Sjedinjenih Država i BDP koji je usporediv s onim Sjedinjenih Država. Prepoznajući rastuću zainteresiranost studenata za rad ESB-a, dodao sam sljedeće nove materijale:

- novi odjeljak "Struktura i neovisnost Europske središnje banke" (12. poglavlje)
- novi odjeljak "Instrumenti monetarne politike Europske središnje banke" (15. poglavlje)
- rasprava o strategiji monetarne politike Europske središnje banke (16. poglavlje).

Novi materijali o monetarnoj teoriji i politici

Temeljem moje kontinuirane uključenosti u rad središnjih banaka diljem svijeta, dodao sam nove materijale kako bi rasprava o monetarnoj teoriji i politici ostala svježja:

- novi okvir o tome kamo su otišli svi ti američki dolari (3. poglavlje)
- ispitivanje opadajuće važnosti obveznih rezervi u procesu određivanja ponude novca (14. poglavlje)
- novi odjeljak o tome bi li stabilnost cijena trebala biti osnovni cilj monetarne politike (16. poglavlje)
- ispitivanje jesu li za središnje banke hijerarhijski mandati bolji od dualnih mandata (16. poglavlje)
- novi okvir o predsjedniku Federalnih rezervi Benu Bernankeu i njegovim stavovima o ciljanju inflacije (16. poglavlje)
- smanjeni naglasak na debatu između keynesijanaca i monetarista (22. poglavlje)
- primjer o učincima negativnog šoka na strani potražnje na američko gospodarstvo od 2001. do 2004. (22. poglavlje).

Bolja pokrivenost Kine

Rastuća važnost Kine u globalnom gospodarstvu potakla me na dodavanje znatne količine novog materijala o toj zemlji:

- rasprava o tome je li Kina protuprimjer za važnost financijskog razvoja za ekonomski rast (8. poglavlje)

- istraživanje problema u kineskom bankarskom sustavu (11. poglavlje)
- istraživanje o tome kako je Kina akumulirala gotovo 1 trilijun dolara međunarodnih pričuva i postala jedan od najvećih imatelja vrijednosnica američkog Ministarstva financija (18. poglavlje).

Jednostavnija analiza ponude i potražnje za devizno tržište

Korištenje uvjeta kamatnog pariteta za objašnjavanje određivanja deviznih tečajeva uvijek je za neke studente bio izazov. Međutim, koristio sam taj pristup u prošlim izdanjima jer se temelji na modernom pristupu tržišta imovine za određivanje tečaja što je standard u literaturi. On naglašava da su ono što dovodi do fluktuacija tečajeva promjene relativnih očekivanih povrata i stoga može objasniti velike dnevne fluktuacije tečajeva, koje nisu dobro objašnjene starijim okvirima ponude i potražnje koji se često koriste u drugim udžbenicima.

Iako je pristup tržišta imovine način na koji ekonomisti danas razmišljaju o određivanju tečajeva, ima jedan veliki nedostatak: mnogi ga studenti teško razumiju. Tijekom poučavanja otkrio sam da postoji način kako pristup tržišta imovine za određivanje tečaja uklopiti u konvencionalniji okvir ponude i potražnje, koji je mnogim studentima daleko lakši za razumijevanje. Sedamnaesto i osamnaesto poglavlje sada sadrže analizu ponude i potražnje za imovinu denominiranu u domaćoj valuti i naglašavaju da potražnja za tom imovinom ovisi o njenom očekivanom povratu u odnosu na povrat na imovinu denominiranu u stranim valutama. Ne samo da je studentima lakše raditi s tim okvirom, nego on omogućava predavačima da raspravljaju o primjerima u kojima domaća i strana imovina nisu savršeni supstituti pa stoga ima dodatnu općenitiju prednost. Unatoč tome, taj novi okvir daje potpuno jednake rezultate onima do kojih je doveo model kamatnog pariteta iz ranijih izdanja (kao što je istaknuto u tekstu). Po mom iskustvu, taj je novi pristup imao veći uspjeh u predavaonicama.

Poboljšano izlaganje i organizacija

Korisni komentari recenzenata ponukali su me da poboljšam izlaganje u cijeloj knjizi. Materijal o instrumentima financijskih tržišta, koji je u posljednjem izdanju preseljen na internet, u ovom osmom izdanju vraćen je natrag u 2. poglavlje. Slično tome, dodatak o multiplikatoru M2 premješten je s interneta natrag u tekst. Četrto poglavlje o razumijevanju kamatnih stopa uključuje brojne dodatne primjere koji koriste vremenske linije za pojašnjenje pojmova poput sadašnje diskontirane vrijednosti i prinosa do dospjeća za različite dužničke instrumente. To izlaganje ponude i potražnje za tržište obveznica pojednostavljeno je u 5. i 6. poglavlju uklonjenjem desne skale na dijagramima, na kojima su se kamatne stope kretale u pogrešnom smjeru. Analiza se sada usredotočuje na to što se događa s cijenama obveznica i naglašava da kada cijene obveznica rastu kamatne stope opadaju i obrnuto.

Također sam temeljito organizirao staro 18. poglavlje "Provođenje monetarne politike: ciljevi i zadaci" i 21. poglavlje "Monetarna politika: međunarodno iskustvo". Osmo izdanje uključuje novo 16. poglavlje "Što središnje banke trebaju raditi? Ciljevi, strategija i taktika monetarne politike" koje je logično koherentnije i trebalo bi za studente biti relevantnije. To poglavlje započinje objašnjavanjem modernih teorija središnjeg bankarstva: prvo raspravlja o cilju stabilnosti cijena i ulozi nominalnog sidra u

rješavanju problema vremenske neusklađenosti, zatim razmatra druge ciljeve monetarne politike i objašnjava zašto se stabilnost cijena danas smatra osnovnim ciljem monetarne politike. Iz takve teoretske perspektive ovo poglavlje može bolje ispitati strategije i taktike koje koriste središnje banke. Slijedi materija o strategiji monetarne politike, iako nešto skraćena u odnosu na staro 21. poglavlje, zajedno s raspravom o monetarnom ciljanju, ciljanju inflacije i monetarnoj politici s implicitnim, a ne eksplicitnim, nominalnim sidrom (Greenspanova okosnica "jednostavno djeluju"). Taj je materijal pomaknut ranije u tekst jer se oko njega s dolaskom novog predsjednika Fed-a za kormilo, Bena Bernankea, razvila žustra rasprava. Ostatak poglavlja koji se bavi taktikama monetarne politike i poviješću Fed-ovih političkih procedura (sada u dodatku koji slijedi odmah nakon 16. poglavlja) jednak je materijalu starog 18. poglavlja. Staro 21. poglavlje u potpunosti je eliminirano, pri čemu je materijal o tome da li vezati tečajeve premješten na prikladnije mjesto u 18. poglavlju "Međunarodni financijski sustav".

Komentari recenzenata također su me uvjerali da smanjim dio o debati između monetarista i keynesijanaca u dijelu knjige koji se odnosi na monetarnu teoriju, iako se o tome ipak govori tijekom rasprave kako procijeniti empirijske dokaze. U 22. poglavlju "Analiza agregatne ponude i potražnje" rasprava o agregatnoj ponudi pojašnjena je kako bi se odmah razlikovala krivulja dugoročne agregatne ponude od krivulje kratkoročne agregatne ponude.

FLEKSIBILNOST

Korisnici, recenzenti i oni koji su odgovorili na anketu kontinuirano su hvalili fleksibilnost teksta prethodnih izdanja ove knjige. Jednako je toliko načina kako poučavati novac, bankarstvo i financijska tržišta koliko i predavača. Kako bi se zadovoljile različite potrebe predavača, tekst postiže fleksibilnost na sljedeći način:

- Temeljna poglavlja daju osnovnu analizu koja se koristi u cijeloj knjizi, a preostala poglavlja ili dijelovi poglavlja mogu se koristiti ili ispustiti sukladno preferencijama predavača. Na primjer, 2. poglavlje predstavlja financijski sustav i osnovne pojmove poput transakcijskih troškova, negativne selekcije i moralnog hazarda. Nakon što se prođe 2. poglavlje predavač može odlučiti detaljnije obraditi financijsku strukturu korištenjem 8. poglavlja ili može preskočiti 8. poglavlje i slijediti jedan od brojnih putova kroz knjigu.
- Tekst također omogućava predavačima da obrade najvažnija pitanja iz monetarne teorije i politike bez da moraju koristiti *IS-LM* model u 20. i 21. poglavlju, dok sveobuhvatnija obrada monetarne teorije koristi *IS-LM* poglavlja.
- Internacionalizacija teksta putem označenih međunarodnih dijelova u poglavljima, ali i putem potpuno odvojenih poglavlja o deviznom tržištu i međunarodnom monetarnom sustavu, sveobuhvatna je no ipak fleksibilna. Iako će neki predavači poučavati sav međunarodni materijal, drugi neće. Predavači koji žele staviti manji naglasak na međunarodne teme lako mogu preskočiti 17. poglavlje o deviznom tržištu i 18. poglavlje o međunarodnom financijskom sustavu i monetarnoj politici. Međunarodni dijelovi u samim poglavljima nezavisne su cjeline i mogu se ispustiti bez gubitka kontinuiteta.

Kako bismo pokazali kako se ova knjiga može koristiti za predmete s različitim naglascima, predlaže se nekoliko pregleda predmeta za predavanja tijekom jednog semestra. Detaljnije informacije o tome kao se tekst može fleksibilno koristiti za vaš predmet dostupne su u Priručniku za predavače.

- Predmet *Opći novac i bankarstvo*: poglavlja 1-5, 9-11, 12, 15, 16, 22, 24, uz izbor dodatnih 6 poglavlja od preostalih 12.
- Predmet *Opći novac i bankarstvo s naglaskom na međunarodna kretanja*: poglavlja 1-5, 9-11, 12, 15-18, 22, 24, uz izbor dodatna 4 poglavlja od preostalih 9.
- Predmet *Monetarna teorija i politike*: poglavlja 1-5, 12-16, 19, 22–25, uz izbor dodatnih 5 poglavlja od preostalih 11.

PEDAGOŠKI POMOĆNI ALATI

U poučavanju teorije ili njezine primjene udžbenik mora biti i dobar motivacijski alat. U tu svrhu uključio sam različite pedagoške sastavnice koje će olakšati učenje materije:

1. **Pregled** na početku svakog poglavlja govori studentima u kojem smjeru poglavlje ide, zašto su određene teme važne i kako su povezane s ostalim temama u knjizi.
2. **Primjene**, kojih je više od 50, pokazuju kako se analiza u ovoj knjizi može koristiti da bi se objasnile mnoge važne situacije iz stvarnog svijeta. Poseban skup primjena nazvanih "Čitanje časopisa *Wall Street Journal*" pokazuju studentima kako čitati dnevne kolumne u ovim vodećim financijskim novinama.
3. **Okviri Praćenje financijskih vijesti** studentima predstavljaju relevantne novinske članke i podatke koji se na dnevnoj bazi pojavljuju u novinama i objašnjavaju kako ih čitati.
4. **Okviri Unutar Fed-a** daju studentima osjećaj za to što je važno u djelovanju i strukturi Sustava federalnih rezervi.
5. **Okviri Global** uključuju zanimljiv materijal s naglaskom na međunarodna kretanja.
6. **Okviri E-financije** objašnjavaju kako su promjene tehnologije utjecale na financijska tržišta ili institucije.
7. **Okviri Sukobi interesa** ocrtavaju sukobe interesa u različitim sektorima financijskih usluga.
8. **Okviri FYI** naglašavaju dramatične povijesne epizode, zanimljive ideje i intrigantne činjenice povezane s temom koja se obrađuje.
9. **Vodiči za učenje** označeni su odlomci raspoređeni po cijelom tekstu koji studentima daju savjete o tome kako razmišljati ili kako pristupiti određenoj temi.
10. **Tablice Sažeci** osiguravaju koristan pomoćni alat za ponavljanje materijala.
11. **Ključne tvrdnje** važni su zaključci otisnuti zadebljanim i ukošenim slovima kako bi ih studenti lako mogli pronaći za naknadno ponavljanje.
12. **Dijagrami** s opisom, kojih je više od 150, pomažu studentima jasno razumjeti međuovisnosti prikazanih varijabli i načela analize.
13. **Sažetak** na kraju svakog poglavlja navodi glavne zaključke.
14. **Ključni pojmovi** važne su riječi ili fraze, napisane zadebljano kada se prvi put definiraju i navedene prema broju stranice na kraju poglavlja.

15. **Pitanja i problemi na kraju poglavlja**, kojih je više od 400, pomažu studentima naučiti materiju predmeta primjenjujući ekonomske koncepcije, uključujući poseban skup problema koje studenti smatraju osobito važnima pod naslovom "Korištenje ekonomske analize za predviđanje budućnosti".
16. **Vježbe na internetu** potiču studente na prikupljanje informacija iz internetskih izvora ili korištenje *online* izvora za poboljšanje procesa učenja.
17. **Izvori na internetu** daju internetski URL izvor podataka koji su korišteni za mnoge tablice i slike.
18. **Reference na internetu** usmjeravaju studente na internetske stranice koje osiguravaju informacije ili podatke koji su dodatak materijalu u tekstu.
19. **Pojmovnik** na kraju knjige daje definicije svih ključnih pojmova.
20. **Dio s odgovorima** na kraju knjige daje rješenja polovine pitanja i problema (označenih sa *).

LAKŠI NAČIN POUČAVANJA: DODACI KOJI DOLAZE S OSMIM IZDANJEM

Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta, osmo izdanje, uključuje najsvobuhvatniji program dodataka od svih udžbenika o novcu, bankarstvu i financijskim tržištima. Ti su dodaci dostupni kvalificiranim domaćim korisnicima, no možda neće biti dostupni korisnicima iz inozemstva.

Za profesore

1. **Priručnik za predavače**. Tiskani dodatak koji sam pripremio, a koji nudi konvencionalne elemente poput prijedloga općeg pregleda predmeta, pregleda poglavlja te odgovore na pitanja i probleme u tekstu.
2. **PowerPoint slajdovi**. Novost s ovim izdanjem je daleko sveobuhvatniji skup PowerPoint slajdova – jako proširen u odnosu na prethodno izdanje i sada broji preko 550 slajdova – koji daje ne samo sve tablice i dijagrame iz teksta, nego i vrlo detaljne bilješke za predavanja za sav materijal predmeta. Osnova za bilješke za predavanja u stvari su bilješke koje ja koristim u predavaonici – te bi trebale pomoći drugim predavačima pripremiti predavanja kao što su pomogle i meni. U ovom je izdanju Lori Bell s Koledža Blackburn poboljšala prezentacije dodavši dodatne bilješke za predavanja. Neki predavači možda će ove PowerPoint slajdove koristiti kao svoje bilješke za predavanja jer preferiraju koristiti ploču. Ali oni koji žele poučavati uz vizualne pomoćne alate, PowerPoint slajdovi, koji se mogu u potpunosti prilagoditi, omogućavaju fleksibilnost za taj pristup.
3. **Osnovni materijali za grafoskop**. Tiskani dodatak koji sadrži iste bilješke za predavanja kao i PowerPoint prezentacija te kao i sve tablice i slike iz teksta.
4. **Dodatni materijali za grafoskop**. Folije u boji, kojih je više od 150, a sadrže sve slike i tablice iz teksta.
5. **Zbirka testova za ispis**. Poboljšali su ju je i revidirali Richard Stahl s Državnog sveučilišta Louisiana i Kathy Kelly sa Sveučilišta Texas u Arlingtonu, sadrži više od 2.500 pitanja s ponuđenim višestrukim odgovorima i pitanja esejskog tipa od kojih su mnoga s dijagramom.

6. **Kompjuterizirana zbirka testova.** Omogućava predavačima efikasnu izradu ispita. Ovaj proizvod sadrži pitanja s ponuđenim višestrukim odgovorima i pitanja esejskog tipa iz Zbirke testova za ispis i omogućava uređivanje. Dostupna je u verziji za operativne sustave Macintosh i Windows.
7. **CD-ROM s materijalima za predavače.** Ovo izdanje knjige dolazi s moćnim alatom za poučavanje: CD-ROM-om s materijalima za predavače. U potpunosti kompatibilan s operativnim sustavima Macintosh i Windows, CD-ROM sadrži Word dokumente za cjelokupni sadržaj *Priručnika za predavače*, PowerPoint prezentaciju, dokumente Kompjuterizirane zbirke testova te Word dokumente Zbirke testova. Korištenjem tog dodatka predavači mogu pripremiti bilješke za studente poput rješenja skupine problema pripremljenih na temelju problema na kraju poglavlja ili sažetak predavanja toga dana. Ja sam koristio bilješke toga tipa na svojim predavanjima i smatram ih vrlo učinkovitima. Program Kompjuterizirane zbirke testova (TestGen za Windows i Macintosh) koristan je alat za pripremu testova koji omogućava profesorima da pregledavaju, mijenjaju i dodaju pitanja. Predavači imaju našu dozvolu – i potiče ih se – da reproduciraju sve materijale s CD-ROM-a i koriste ih po svom nahođenju u predavaonici.

Za studente

1. **Vodič za učenje.** U potpunosti su ga revidirali i poboljšali David Hakes sa Sveučilišta Sjeverna Iowa i Ed Gamber s Koledža Lafayette. Uključuje preglede i dopune poglavlja, vježbe, testove za vlastitu provjeru te odgovore i rješenja vježbi i testova.
2. **Literatura o novcu, bankarstvu i financijskim tržištima.** Uredili smo je James W. Eaton s Koledža Bridgewater i ja, ažurira se godišnje, pri čemu je polovina članaka svake godine nova što omogućava predavačima da spriječe zastarijevanje sadržaja svoga predmeta tijekom cijelog života pojedinog izdanja ovog udžbenika. Literatura je dostupna u okviru MyEcon Laba (vidi stranice ii-iv).

ZAHVALE

Kao što je uvijek slučaj kod ovako velikog projekta, valja zahvaliti mnogima. Zahvalan sam Donni Battista, urednici za ekonomske i financijske naslove pri kompaniji Addison Wesley; Kay Ueno, direktorici razvoja i Jane Tufts najboljoj urednici razvoja u tom poslu. Također, pomogli su mi komentari mojih kolega na Columbiji i mojih studenata.

Osim toga, vodili su me temeljiti komentari vanjskih revizora i suradnika, posebice Jima Eatona. Njihove povratne informacije učinile su ovaj udžbenik boljom knjigom. Posebice zahvaljujem sljedećima:

Muhammad Anwar, University of Massachusetts
 James Butkiewicz, University of Delaware
 Timothy Fuerst, Bowling Green State University
 Linda Hooks, Washington and Lee University
 Bryce Kanago, University of Northern Iowa
 Theodore Kariotis, Towson University
 Fritz Laux, Northeastern State University
 Fiona Maclachlan, Manhattan College

James Marchand, Mercer University
Elaine McBeth, College of William and Mary
Donald Wills, University of Washington, Tacoma
Jaejoon Woo, DePaul University

Posebno zahvaljujem sljedećim pojedincima koji su analizirali rukopis prijašnjih izdanja:

Burton Abrams, University of Delaware
Francis W. Ahking, University of Connecticut
Mohammed Akacem, Metropolitan State College of Denver
Harjit K. Arora, Le Moyne College
Stacie Beck, University of Delaware
Gerry Bialka, University of North Florida
Daniel K. Biederman, University of North Dakota
John Bishop, East Carolina University
Daniel Blake, California State University, Northridge
Robert Boatler, Texas Christian University
Henning Bohn, University of California, Santa Barbara
Michael W. Brandl, University of Texas at Austin
Oscar T. Brookins, Northeastern University
William Walter Brown, California State University, Northridge
James L. Butkiewicz, University of Delaware
Colleen M. Callahan, Lehigh University
Ray Canterbury, Florida State University
Sergio Castello, University of Mobile
Jen-Chi Cheng, Wichita State University
Patrick Crowley, Middlebury College
Sarah E. Culver, University of Alabama, Birmingham
Maria Davis, San Antonio College
Ranjit S. Dighe, State University of New York, Oswego
Richard Douglas, Bowling Green University
Donald H. Dutkowsky, Syracuse University
Richard Eichhorn, Colorado State University
Paul Emberton, Southwest Texas State University
Erick Eschker, Humboldt State University
Robert Eyler, Sonoma State University
L. S. Fan, Colorado State University
Sasan Fayazmanesh, California State University, Fresno
Dennis Fixler, George Washington University
Gary Fleming, Roanoke College
Grant D. Forsyth, Eastern Washington University
James Gale, Michigan Technological University
Stuart M. Glosser, University of Wisconsin, Whitewater
Fred C. Graham, American University
Jo Anna Gray, University of Oregon
David Gulley, Bentley College
Daniel Haak, Stanford University
Larbi Hammami, McGill University
Bassan Harik, Western Michigan University
J. C. Hartline, Rutgers University

Scott E. Hein, Texas Tech University
Robert Stanley Herren, North Dakota State University
Jane Himarios, University of Texas, Arlington
Dar-Yeh Hwang, National Taiwan University
Jayvanth Ishwaran, Stephen F. Austin State University
Jonatan Jelen, Queens College and City College of CUNY
U Jin Jhun, State University of New York, Oswego
Frederick L. Joutz, George Washington University
Bryce Kanago, University of Northern Iowa
Magda Kandil, International Monetary Fund
George G. Kaufman, Loyola University Chicago
Richard H. Keehn, University of Wisconsin, Parkside
Elizabeth Sawyer Kelly, University of Wisconsin, Madison
Jim Lee, Fort Hays State University
Robert Leeson, University of Western Ontario
Tony Lima, California State University, Hayward
Bernard Malamud, University of Nevada, Las Vegas
Marvin Margolis, Millersville University
Stephen McCafferty, Ohio State University
James McCown, Ohio State University
Cheryl McGaughey, Angelo State University
W. Douglas McMillin, Louisiana State University
William Merrill, Iowa State University
Carrie Meyer, George Mason University
Stephen M. Miller, University of Connecticut
Masoud Moghaddam, Saint Cloud State University
Thomas S. Mondschean, DePaul University
Clair Morris, U.S. Naval Academy
Jon Nadenichek, California State University, Northridge
John Nader, Grand Valley State University
Leonce Ndikumana, University of Massachusetts, Amherst
Ray Nelson, Brigham Young University
Inder P. Nijhawan, Fayetteville State University
Nick Noble, Miami University of Ohio
Dennis O'Toole, Virginia Commonwealth University
Mark J. Perry, University of Michigan, Flint
Chung Pham, University of New Mexico
Marvin M. Phaup, George Washington University
Ganga P. Ramdas, Lincoln University
Ronald A. Ratti, University of Missouri, Columbia
Hans Rau, Ball State University
Prosper Raynold, Miami University
Javier Reyes, Texas A&M University
Jack Russ, San Diego State University
Robert S. Rycroft, Mary Washington College
Lynn Schneider, Auburn University, Montgomery
Walter Schwarm, Colorado State University
Harinder Singh, Grand Valley State University
Larry Taylor, Lehigh University

Leigh Tesfatsion, Iowa State University
Frederick D. Thum, University of Texas, Austin
Robert Tokle, Idaho State University
C. Van Marrewijk, Erasmus University
Christopher J. Waller, Indiana University
Maurice Weinrobe, Clark University
James R. Wible, University of New Hampshire
Philip R. Wiest, George Mason University
William Wilkes, Athens State University
Thomas Williams, William Paterson University
Laura Wolff, Southern Illinois University, Edwardsville
Robert Wright, University of Virginia
Ben T. Yu, California State University, Northridge
Ky H. Yuhn, Florida Atlantic University
Jeffrey Zimmerman, Methodist College

Na posljetcu, želim zahvaliti svojoj supruzi Sally, sinu Matthewu i kćerki Lauri koji su mi osigurali toplo i sretno okruženje koje mi omogućava obavljanje moga posla, i mom ocu Sydneyu, koji više nije među nama, a koji me prije mnogo vremena poslao na put koji je doveo do ove knjige.

FREDERIC S. MISHKIN